

Szöktetés – dédapám története

Eszméletlenül sajnáltam a fejem, izzadtam és az este történeteknek csak foszlányaira emlékeztem. Megittam a Miska meg a Gáspár rum adagját. Úristen, a szerelvényem megvan? Kipattant a szemem, ott volt a puskaszurony, az ásó és a málhazsák is, de nem volt rajta a pokróckoszorú. A pokróc rajtam volt, valaki rám terítette, biztosan a Miska. Miért nem isznak ezek, pedig így könnyebb a háború. Én bezzeg megiszom az adagot, vagy amennyi van, négy korty után nálam már nincs megállás. A ládám? Az is megvan, pedig akinek hiányzik valami, az a részeketől igyekszik beszerezni. Bognár János, Mencshely... ez nem az én ládám. Majdcsak megkerül, nem nagy hely ez a patkányfészek Vakuf. Poros, mocskos, düledező házak, úttalan utak, kiégett mező. A tiszték, meg a pucerjeik valami sárgára mázolt kúriafélében laknak, mi meg a körülöttük lévő házakban, a szerbeket kizavartuk az istállóba erre a két-három hétre. A kis téren van egy utászszakasz sátra, meg a konyhasátrak. Itt lehet faszolni az ellátmányt és itt vannak a reggeli eligazítások is. Ma is oda kell menni, beledöglök! Vittem az idegen ládát is, azonnal odajött egy kerekfejű ember, sokszor láttam már lovak körül, patkolt, csak kovács lehet. Mérges volt, de a majd két méterem meg a lapát tenyerem hamar megnyugtatták. Láttam, nem feszítettem fel a ládáját, a kulcs meg nála volt, odaköpi a lábam elé, ledobta ládám, csak úgy huppan, aztán beállt a sorba a helyére. Az eligazítás rövid volt, az őrmester megállapította, hogy mocskos csürhe vagyunk, és nem érti, miként tudja egy ilyen takony alakokból álló hadsereg bezavarni a szerbeket a tengerbe. Aztán kijelölte a napi járőrbe menőket, a következő váltás a tegnapi két legittasabb lesz, a Himber meg én. Hánytam, de már csak hízgat, összepakoltam a járőrhez kellő felszerelést, megdörgöltem a bakancsomat és mentünk, a Himberrel. Be kellett mutatni a dögcédulánkat meg a szuronyt, hogy nincs-e fűrészesre reszelve. Akinél ilyen találnak a szerbek, azt azonnal agyonlövik. Nem ejtik fogságba, nem is kérdeznak tőle semmit. A hídhöz kellett lemennünk, ellenőrizni azt a néhány átkelőt. Szekereket, rozszant kézi kocsikat húzókató férfiakat.

A Himber a „*Megállj, megállj, kutya Szerbia, nem lesz tiéd soha Bosznia*” katonanótát dúdolgatta, még részeg volt, rátölthetett. Olyan köfal, inkább kőrakás mellett mentünk, amit ezek a szerencsétlenek szántáskor, a földből kiforgatott kövekből dobálnak össze. Ezt nem tavaly kezdhették, mert még én sem láttam át fölöttem, pedig nem vagyok egy porbafingó. A két puskás embert csak akkor láttuk meg, amikor a halom véget ért. Ők már számítottak ránk, hallották a dudorászt. Az egyik azonnal hasba lőtte a társamat, ömlött a vére és a belei kibuggyantak a zubbonyon lévő tenyérnyi lyukon, dumdum golyót kapott. A nyakát találtam el, a Manlicher szinte lefejezte, a másik rám lőtt, a lábamat érte az acél, mintha tűz égetett volna, térdre estem. Hallottam, hogy tolja be a csőbe az újabbat. Egy dörrenés! A Himber, élete utolsó mozdulata volt, ágyékon lőtte, célolni már nem tudott. Az ember, civil ruhában volt, ordítva vonaglott. Odacsúsztam valahogy és a szuronyt vagy ötször belevágtam, először a szemébe, bár nem oda szántam.

Pár perc múlva rohanást jött a riadóegység és összenyalábolt bennünket. A zsidó orvos megkérdezte, mit akarok, féllábúként jó járadékot, vagy örök sántaságot, de két lábon. A sántaságot választottam. Letette a fűrészt, a szanitécek elvitték az ópiumot és a pecket, amit a számba raktak volna, ha ordítok. A pesti Krisztina Kórházba kerültem, két hónapig próbálkoztak a lábammal, látták, hogy nem javul. Ott kellett maradnom ápolónak, mi tökök nővérnek hívtuk az ilyeneket. Nem értettem semmihez, viszont a halottakat kiválóan ki tudtam hordani, eleinte a boncterembe, később, amikor már az olasz front súlyos sebesültjei is százával érkeztek és sem idő, sem orvos nem jutott semmire, egyenesen a ravatalozóba. Annyi embernek egyengettem az utolsó útját, hogy biztosan lesz protekcióm, ha majd a holtak közé térek.

Vége lett a nagy háborúnak, Pesten elkezdődött valami vörös vircsaft. Minden papír, parancs, leszerelő levél nélkül hazajöttem, nagy kötés volt a lábamon, látszott, hogy sebesült vagyok. Nem lett rövidebb, de elköltözött belőle az erő nagy része. Nem tudtam rá támaszkodni, ha emelni kellett, a járásom meg olyan lett, mint a bohócoké a cirkuszban. A kölykök utánoztak is néha, de ha az anyjuk meglátta, akkor nappal is találkoztak a csillagos éggel. Újra megtanultam kaszálni, forgatni, gyűjteni, az ép lábam mintha vasból lett volna, olyan erős lett. Eke után menni nem tudtam, pedig erre lett volna a legnagyobb szükség, apám gyenge volt, beteges. Egy nap szántásért három nap egyéb munkát dolgoztam vissza a rokonoknak. A hozzám való, velem koros lányok mind férjhez mentek. Sánta lettem és ittam, mint a kefekötő. Egyik délután jött a Salamon erdész, aki a püspöki erdőben dolgozott, hogy ráérek-e neki segíteni. Két területen voltak nagy favágások, még Kóspallagról is jöttek favágók, az valahol északon van. Ezután én írtam az egyik helyen a bárcákat, az erdész még a háború előttről ismert, tudta, számolni jól tudok, az írásom is jobb egy fokkal a macskakaparásnál. Botos jáger lettem! Az egregyi kocsisok szekerein jelölt volt a köbméter, az erdész jelölte egy rovással, a fölötte lévőket mindig ledobattam az utolsó darabig. Morogtak, de a fejükbe vésték, hogy papír nélkül fát legfeljebb onnan tudnak vinni, ahol az igazi erdész írja a bárcákat, nem ez a sánta. Ez meg is esett alkalmanként, az erdőkerülő tudta, hogy a csizma meg a sonka is ott terem a rengetegben. Az újbányai Rózenplaccon volt a depó, ahol a szekerek rakódhattak. A favágók itt helyi svábok voltak, Benczenleitner meg ilyen kimondhatatlan nevűek, egy magyar nevű volt csak velük, Varjú István. Tehéntartó gazda volt, de a jó és biztos fizetségért elszegődött a vágás végéig hasogatni. A sovány, vörös hajú asszony meg a két tizenéves lány foglalkozott addig a marhákkal, és ők hordták a túró, tejfölt, sajtot Szászvárra, a bányászoknak az erdőn keresztül, a gyalogúton, amit már mindenki tejfölös útnak hívott. Hol az egyik, hol a másik lány hordta az ebédet az apjuknak a rakodóra. a kockás, piros, vagy kék színű ruha,- a pindli - általában szalonnát, hagymát és kenyeret rejtett, de néha hurkaszíros piros paprikás kenyérszeletek is kifordultak belőle. A lányok nézelődtek egy kicsit, aztán elindultak haza, lefelé gombászgattak. Kékhátú, keserűgombát szedegettek. Sárgagomba, vargánya éppen nem volt, a többi meg nem ismerték. Furcsa egy teremtés volt a kisebbik lány, jó, ha van tizenhat éves, vékony, inkább sovány. A haja szalag nélküli fonatban, külsőre olyan „tizenkettő, egy tucat”. A szeme olyan, mintha keresne valamit, a hangja puha, mint ómama misére járás bársony kabátja. A beszédje pedig mint egy emberé, tudja mit akarhat és azt tűzön-vízen át akarja is. Először azt mondta: -Nem gondoltam, hogy ilyen gyöngybetűkkel ír, azt hittem maga is csak keresztben viszi a létrát az erdőben, mint a többi egregyi.

Aztán utána hetekig oda sem jött, rám sem nézett. Amikor újra közel jött, arra volt kíváncsi, hogy tudok-e rajzolni.- Csak lovat, kutyát, házat. - Virágokat nem?- Milyen virágokat?- Hát, ... drukkolni vászonra, amit később ki lehet varrni. Én tudok...- Higgyem el?- Azt nem itt kell, legközelebb megmutatom!

Olyan margaréta formájú virágok voltak írva egy darab lenvászonra, fehér cérnával ki voltak varrva, a közepük kivágva. Lyukhímzés, ennyit még én is tudtam és elég haszontalan dolognak tartottam. Aztán hozott egy kész gallért, a kocsisok már röhögtek rajtam, amit csak úgy odatartott a hétköznaplós ruhájához. Megszépült a gönc is, de a nyeszlett fehérszínű is. Attól kezdve, hogy a Kellerék, apa és fia, nem tudták elemelni a rakott kocsi hátulját, én meg az egy lábamra feszülve elrántottam azt és mindezt a vérszegény lány látta, csak ő hordta az elemőziát az apjának. Minden alkalommal addig ott állt mellettem, amíg az egyre mogorvább apja haza nem hétszentségette. Három hónap múlva megszöktettem, mert persze egy sántához nem adták. A vágásnak már vége volt, a kocsisok a maradék fát hordták és a depót takarították össze, a favágók már nem voltak ott, a püspök már ki is fizette őket. A lány kijött, minden nélkül, egy berlinert terített magára, mert már hűvösesek voltak. Az utolsó fogatra, a Fóriséra felszálltunk és hazamentünk. Nem a Vár-völgynek, hanem át a Dobogón, a

Nagy kaszáló felé. Apám egy szót nem szólt, behozta az eldugott puskát a pajtából és betette a két ajtó közé. Anyám megnézte a lányt és vészjósló arccal maga elé mormogta „Emiatt a babkaró miatt fognak agyonverni az újbányai svábok!” Négy tányért tett az asztalra, babfőzeléket és gánicát ettünk. Anyám meg a „babkaró” már törölgették a tányérok, amikor kocsizörgést hallottunk. Varju István egyedül jött, a derékban négy zsák volt, mindegyikre rápingálva „Varju”. Ezeket lerakta a gang lépcsője mellé. Én a lánnyal az ajtóban álltam, apám egy vasvillával a kezében az istálló előtt. A kutya ugatva közel ment az emberhez, de az a bakancsos lábával úgy rúgta fejbe, hogy azonnal odébb állt. Varju István nem köszönt, nem ordított, káromkodott, ennyit mondott – Krisztina, itt a ruhád, ne lássalak többet!

Amikor az első lány született, akkor újra zörgött ugyanez a kocsi, bútorokat hozott, meg egy ló árát, a poszta mellett persze.